

Лузан Петро Григорович,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
[ORCID.org/0000-0002-8853-9275](https://orcid.org/0000-0002-8853-9275)

Мося Ірина Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, м. Київ
[ORCID.org/0000-0001-7641-3352](https://orcid.org/0000-0001-7641-3352)

[DOI: 10.24411/2520-6990-2020-11245](https://doi.org/10.24411/2520-6990-2020-11245)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ЗА КОМПЕТЕНТІСНИМ ПІДХОДОМ

Luzan Petr,
doctor of pedagogical sciences, professor,
Chief Research Fellow
Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv
[ORCID.org/0000-0002-8853-9275](https://orcid.org/0000-0002-8853-9275)

Mosya Irina,
candidate of pedagogical sciences,
Senior Research Fellow,
Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv
[ORCID.org/0000-0001-7641-3352](https://orcid.org/0000-0001-7641-3352)

FEATURES OF YOUNGER PROFESSIONAL TRAINING SPECIALISTS FOR A COMPETENCE APPROACH

Аннотація.

В статті характеризуються особливості компетентно орієнтованої підготовки молодших спеціалістів в технікумах і коледжах. Обґрунтована необхідність підготовки молодших спеціалістів к техніко-експлуатаційному рівню професійної діяльності. Определены направления и задачи модернизации образовательного процесса в колледжах в контексте компетентного подхода.

Abstract:

The article describes the features of competency-based training of junior specialists in technical schools and colleges. The necessity of preparing junior specialists for the technical and operational level of professional activity is substantiated. The directions and tasks of the modernization of the educational process in colleges in the context of the competency-based approach are identified.

Ключевые слова: младший специалист, компетентный подход, особенности, направления модернизации, техникумы, колледжи.

Keywords: junior specialist, competency-based approach, features, areas of modernization, technical schools, colleges.

У системі освіти України фахова передвища освіта виконує вкрай важливу роль – вона забезпечує професійну підготовку досить чисельної групи фахівців-організаторів виробництва середньої ланки, від професіоналізму яких безпосередньо залежить якість і кількість виробленої вітчизняної продукції, ефективність використання робітничих кадрів, технологічного обладнання, охорона навколишнього середовища та ін. З огляду на це, сучасний освітній процес у коледжах центрує зусилля педагогічних працівників на реалізації положень компетентного підходу – освітньої методології, головною відмінністю якої від звичайної знаннєвої технології підготовки фахівців є зміщення акцентів з процесу навчання на освітні результати. Зокрема, у фаховій передвищій освіті компетентнісний підхід спрямований на досягнення основної мети – підготовку кваліфікованого фахівця, конкуренто-

спроможного на ринку праці, який може творчо виконувати виробничі завдання, є соціально та професійно мобільним, здатним до постійного професійного самовдосконалення. Тому модернізація професійної підготовки молодших спеціалістів у коледжах на засадах компетентнісної концепції є однією з найбільш важливих проблем фахової передвищої освіти.

Наголосимо на тому, що теоретичні і методологічні засади підготовки фахівців у закладах професійної освіти обґрунтовано у працях таких учених, як: В. Андрущенко, С. Батишев, С. Гончаренко, Дж. В. Зантворт, М. Згуровський, І. Зязюн, С. Калашнікова, В. Кремень, Н. Кузьміна, В. Луговий, Л. Лук'янова, С. Ніколаєнко, Н. Ничкало, В. Орлов, С. Сисоева та ін. Методичним основам стандартизації професійної освіти присвячено дослідження М. Вайнтрауба, Л. Короткової, А. Каленського, С. Кравець, Г. Лук'яненко, С. Мельника, І. Осипової,

Т. Пашенко, Л. Пуховської, В. Радкевич, Г. Романової, Г. Романцева, І. Савченко, О. Тарасюка та ін. Дослідники акцентують увагу на методологічних і методичних аспектах проектування професійних та освітніх стандартів, освітньо-професійних програм, навчальних планів, обґрунтовують принципи, педагогічні умови та етапи компетентісно орієнтованої підготовки фахівців у закладах професійної освіти. Однак у наявних наукових дослідженнях проблеми модернізації професійної підготовки молодших спеціалістів з урахуванням особливостей компетентнісної концепції поки що не знайшли свого достатнього наукового обґрунтування.

Отже, наша мета – охарактеризувати особливості, характерні риси та провідні напрями компетентісно орієнтованої підготовки молодших спеціалістів у закладах фахової передвищої освіти.

Учені доводять [2; 3; 4; 5], і з цим варто погодитися, що особливості стратегії освіти, орієнтованої на результат, детермінують: обґрунтування цілей і завдань професійної освіти різних рівнів на основі визначених стандартами компетентностей (результатів навчання); розроблення системи педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу за принципами відповідальності за кінцеві результати навчання; проектування багаторівневої системи очікуваних результатів підготовки молодших спеціалістів; розроблення валідних діагностичних методик оцінювання результатів навчальних досягнень студентів; проектування освітньо-професійних програм, навчальних планів, змісту робочих навчальних програм дисциплін, модулів, індивідуальних навчальних завдань студентів за вимогами освітніх стандартів; обґрунтування умов організації самоосвітньої діяльності студентів.

Відтак, випускники технікумів і коледжів, задіяні до компетентісно орієнтованого навчання, мають демонструвати якісно новий тип мислення, сучасні професійні уміння і навички (здатність застосовувати професійні уміння та навички при вирішенні нестандартних виробничих ситуацій; уміння впроваджувати у виробництво сучасну техніку та технології, що забезпечують безвідходне, екологічно безпечне виробництво; уміння комплексно вирішувати технічну, технологічну та економічну доцільність ідей і пропозицій при розв'язанні конкретних виробничо-технологічних проблем; уміння визначати та прогнозувати економічно вигідний асортимент продукції для різних типів підприємств; уміння аналізувати, узагальнювати та планувати результати власної виробничої діяльності; уміння визначати якість продукції, встановлювати фактори, що зумовлюють її конкурентоздатність).

Натомість практика перекоує: ця освітня галузь поки що вкрай повільно модернізується за ідеями компетентісного підходу. Насамперед, сучасною організаційною обставиною, яка сприяє появі додаткових проблем з підготовкою для роботодавців професійно мобільних техніків, технологів та інших молодших спеціалістів є те, що технікуми і коледжі втрачають приналежність до вищої освіти.

Це, як вказують учені, продукує, в багатьох випадках, не тільки втрату вступників на програми підготовки молодших спеціалістів, а й перспектив розвитку матеріально-технічної бази, поліпшення кадрового складу. Слід визнати той факт, що віднесення технікумів і коледжів до системи вищої освіти позитивно вплинуло на розвиток професійної освіти взагалі: завдяки узгодженим навчальним планам молодші спеціалісти вступали на другий курс бакалаврських програм – реалізовувалася ступенева освіта; такі випускники-бакалаври мали ґрунтовну практичну підготовку і задовольняли вимоги роботодавців; активізувалася науково-дослідна робота студентів; перехід на лекційно-семінарську систему навчання наблизив освітній процес технікумів, коледжів до моделей університетських технологій навчання тощо.

Поряд з цим, виявилось, що функціонування технікумів і коледжів як закладів вищої освіти мали і свої негаразди. Насамперед, у багатьох закладах значних змін зазнали навчальні плани, в яких домінанта змістилася в бік теоретичних дисциплін, а рівень практичної підготовки, природно, знизився з двох причин: зменшилися терміни практик та виникли суттєві труднощі із забезпеченням студентів базами практики. Суттєво зменшилася кількість вступників на програми підготовки молодших спеціалістів у технікумах і коледжах. За даними Державної статистичної служби України, у 1988 р. в Україні функціонувало 730 середніх спеціальних навчальних закладів, у яких навчалося понад 800 тисяч осіб. І лише 388 тисяч студентів навчалося в 863 технікумах і коледжах у 2018 р. Контингент студентів за цей період зменшився на 412 тисяч осіб, натомість кількість таких закладів освіти зросла на 133 од. У 1988 р. в одному спеціальному навчальному закладі навчалося, в середньому, 1095 студентів. Прикметно, що у 2019 р. на один технікум чи коледж припадало лише 440 осіб (рис. 1).

Приєднані до університетів коледжі так і не стали їх повноправними структурними підрозділами: викладачі не визнавалися науково-педагогічними працівниками та й, врешті, не могли здійснювати глибоку теоретико-методологічну підготовку фахівців на рівні університетської освіти. Звісно, наявними стали проблеми фінансування коледжів, розвитку кадрового потенціалу.

Певними випробуваннями для якісної професійної підготовки молодших спеціалістів технікумами і коледжами стали неодноразові трансформації освітнього процесу. Це відчутно загальмувало і процеси модернізації цієї освітньої галузі за положеннями компетентнісної концепції. У порівнянні з професійною (професійно-технічною) та власне вищою освітою сучасна фахова передвища освіта суттєво відстає: лише розпочато роботу щодо розроблення освітніх стандартів на компетентнісній основі, вкрай повільно розробляються професійні стандарти, стандарти оцінювання кваліфікацій.

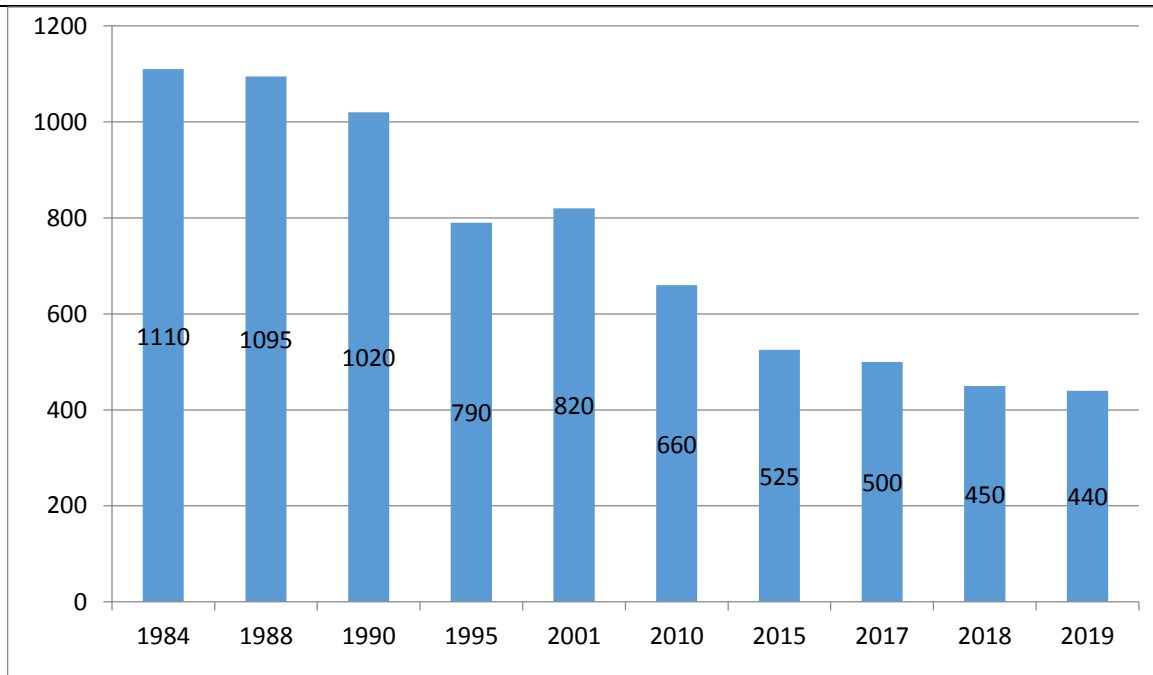

Рис.1. Середній контингент студентів на 1 заклад фахової передвищої освіти (самостійний або в структурі університету), осіб

Природно, основна особливість формування професійної компетентності молодшого спеціаліста пов'язана з його майбутньою професійною діяльністю, з тими функціями, задачами, які має виконувати випускник закладу фахової передвищої освіти. Мова про рівні професійної діяльності – характеристики, що виокремлюють за ознаками певної сукупності професійних завдань та обов'язків, які виконує фахівець.

Відмітимо, що у сфері праці розрізняють п'ять рівнів професійної діяльності: стереотипний (виконавчий); операторський; експлуатаційний; технологічний; дослідницький. Як учені, так і практики демонструють єдність думок у тому, що молодший спеціаліст готується для виконання операторського рівня діяльності: випускник має демонструвати здатність готувати (налаштовувати) систему та управляти нею при виконанні певних задач діяльності та знання принципів (основних особливостей) побудови та дії системи на структурно-функціональному рівні. Звісно, майбутній молодший спеціаліст повинен ґрунтовно володіти і стереотипним (виконавчим) рівнем професійної діяльності – за період навчання в коледжі чи технікумі здобути низку робітничих професій. Наприклад, молодші спеціалісти, що опановують кваліфікацію 3115 «Технік-механік сільськогосподарського виробництва», згідно освітньо-кваліфікаційної характеристики, мають отримати робітничі професії тракториста-машиніста, водія автотранспорту та ін., оскільки випускники повинні демонструвати вміння «Керувати тракторами, автомобілями та сільськогосподарськими машинами», «Виконувати слюсарні, верстатні, зварювальні, ковальські та контрольні операції (роботи)» [1, с. 21].

Натомість сьогодні невпинно зростає попит на випускників технікумів і коледжів, які не тільки за-

безпечують роботу складних технологічних виробництв, а й здатні професійно вирішувати інтегровані виробничі задачі, виконувати не передбачені кваліфікаційними характеристиками додаткові організаційні та управлінські функції. В умовах виробництва молодші спеціалісти мають постійно оновлювати набуті в коледжі компетентності, оволодівати багатофункціональними вміннями, відповідати за організацію роботи відділів, ланок, бригад та інше.

З огляду на вказані вимоги до професійної діяльності молодших спеціалістів, можемо стверджувати, що цих фахівців необхідно готувати і до технолого-експлуатаційного рівня професійної діяльності, а не обмежуватися, як це повсякчас рекомендують учені, операторським рівнем. Проте зазначена проблема потребує самостійної наукової розробки, зокрема в напрямі оптимізації освітньо-професійних програм.

Отже, за результатами аналізу сучасних особливостей професійної підготовки молодших спеціалістів, до прогностичних напрямів і завдань модернізації освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти відносимо:

- дієву стандартизацію фахової передвищої освіти як процедуру розроблення, затвердження та впровадження системи кваліфікаційних стандартів – професійних, освітніх, стандартів оцінювання кваліфікацій;

- розбудову в закладах фахової передвищої освіти матеріально-технічної бази такого рівня, що інструментально забезпечує інноваційну підготовку майбутніх техніків, технологів, менеджерів виробництва до роботи з сучасним виробничим обладнанням;

- проектування змісту фахової передвищої освіти за принципами випереджувального навчання

з орієнтуванням освітньо-професійних програм на вимоги майбутньої інноваційної діяльності;

– активну взаємодію закладів фахової передвищої освіти і роботодавців задля організації продуктивної практичної підготовки студентів – від визначення дієвих баз практик до працевлаштування випускників;

– індивідуалізоване та диференційоване навчання майбутніх фахівців середньої ланки на основі індивідуальних навчальних планів в умовах створення в закладах фахової передвищої освіти продуктивного освітньо-виховного середовища.

Перспективи подальшого наукового пошуку пов'язуємо з розробленням технології проектування змісту компетентісно орієнтованої підготовки фахівців у коледжах і технікумах.

Список літератури

1. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика молодшого спеціаліста. Кваліфікація 3115 «Технік–механік сільськогосподарського виробництва» / Розроб. Ю. О. Борхаленко, Ю. В. Пастух, М. В. Галчанський, В. В. Кужель, В. І. Яременко. – К., 2004. – 30 с.

2. Гурье Л.И. Интегративные основы инновационного образовательного процесса в высшей профессиональной школе: монография / Л.И. Гурье, А.А. Кирсанов, В.В. Кондратьев, И.Э. Ярмакеев; под редакцией В.В.Кондратьева. – М.: ВИНТИ, 2006. – 288 с.

3. Мося' І. А. Розвиток самоосвітньої компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів у процесі загальноосвітньої підготовки: Методичні рекомендації / І.А. Мося'. – К.: Інститут ПТО НАПН України, 2013 – 49 с.

4. Радкевич В. О., Лузан П.Г., Кравець С.Г. Стандартизація професійної освіти в контексті євроінтеграційних процесів. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України). Збірник наукових праць.— К.: Видавничий дім «Сам», 2017. – С. 259-

5. Стандартизація професійної освіти: теорія і практика: монографія / А. А. Каленський, та ін.; за наук. ред. А. А. Каленського. Житомир: «Полісся», 2018. 256 с.

УДК: 37.031.2.

Монахова Лира Юльевна,

доктор педагогических наук, доцент, почетный работник высшего образования, главный научный сотрудник Института управления образованием РАО

Рябоконе Елена Александровна,

кандидат педагогических наук, доцент, заведующая кафедрой математики Военной академии связи

[DOI: 10.24411/2520-6990-2020-11243](https://doi.org/10.24411/2520-6990-2020-11243)

ТЕХНОЛОГИЯ СКАФФОЛДИНГА В СИСТЕМЕ СРЕДНЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ТЕКСТЫ- ОСТОВЫ

*Monakhova Lira Yulievna,
Ryabokon Elena Alexandrovna*

SCAFFOLDING TECHNOLOGY IN THE SYSTEM OF SECONDARY VOCATIONAL EDUCATION: BASIC TEXTS

Аннотация

В статье анализируются проблемы низкой результативности обучения дисциплинам математического цикла. Высказывается тезис о том, что выпускники школ, решившие продолжить образование в системе среднего образования, ориентированы не на присвоение учебной информации, а на узнавание путей и схем получения этой информации. Предлагается использовать элементы педагогической технологии скаффолдинга, реализуемой средствами карт «текст-остов», для достижения максимально возможного на уровне действий по аналогии результата обученности на системе строго регламентирующих ограничений.

Abstract

The article analyzes the problems of low performance of teaching disciplines of the mathematical cycle. The thesis is expressed that school graduates who have decided to continue their education in the secondary education system are focused not on the assignment of educational information, but on the recognition of ways and schemes for obtaining this information. It is proposed to use elements of the pedagogical technology of scaffolding, implemented by means of the "text-frame" maps, to achieve the maximum possible at the level of actions by analogy the result of training on a system of strictly regulatory restrictions.

Ключевые слова: гуманитаризация образования, математическое образование, образование, система среднего профессионального образования, стандарты образования, технология скаффолдинга.

Key words: humanitarization of education, mathematical education, education, secondary vocational education system, education standards, scaffolding technology.